

Lise Öğrencilerinin Rehberlik Hizmetlerine ve Rehber Öğretmene İlişkin Görüşleri: Metaforik Bir Analiz*

The Views of High School Students towards Counseling Services and Guidance Teachers: A Metaphorical Analysis

Kasım KARATAŞ**

Nuraydın SÖNMEZ***

Received: 16 August 2018

Research Article

Accepted: 17 June 2019

ABSTRACT: In this study, the perspectives of high school students on counseling services and guidance teachers with metaphorical concepts were examined. The research was carried out in 2017 - 2018 academic year in an Anatolian high school located in the center of Adıyaman. The study group consists of 202 high school students which are 99 female and 103 male students at various levels. The survey model has been adopted in the research. It was collected with questionnaires consisting of two open-ended questions. Questionnaires were analyzed by content analysis. According to conclusion and results obtained from the research; high school students who use education, personal and career counseling services required to counseling services. Students thinking the guidance teachers do not contribute to counseling service with respect to solving their problems, perceive counseling services unnecessarily for the reason that they cannot benefit from the opportunity of counseling services. The other conclusion of the study; the metaphorical perceptions of the differed according to the situation in which the students had to see the counseling services necessarily or unnecessarily. Finally, high school students who consider counseling services as required characterized guidance teachers with positive metaphors, whereas others characterized guidance teachers with negative metaphors.

Keywords: counseling, counseling services, guidance teachers, high school students, metaphor.

ÖZ: Bu araştırmada lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve metaforik kavramlarla rehber öğretmene ilişkin bakış açıları incelenmiştir. Araştırma 2017 – 2018 eğitim – öğretim yılında Adıyaman merkezde bulunan bir anadolu lisesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu çeşitli düzeyde sınıflarda öğrenim gören 99'u kadın 103'ü erkek olmak üzere toplam 202 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Tarama modelinin benimsendiği araştırmada veriler; açık uçlu iki sorudan oluşan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Anketlerin analizi ise içerik analiziyle yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlara göre; eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik hizmet alanlarından yararlanan lise öğrencileri, rehberlik hizmetlerini gerekli görmekteyler. Rehber öğretmenin rehberlik hizmetlerini sunma ve sorunlarının çözümüne destek sağlamada yetersiz kaldığını, dolayısıyla rehberlik hizmetlerinden yeteri kadar faydalanmadığını düşünen öğrenciler ise rehberlik hizmetlerini gereksiz olarak algılamaktadırlar. Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise; rehber öğretmene ilişkin metaforik algıların, öğrencilerin rehberlik hizmetlerini gerekli ya da gereksiz görme durumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Bu bağlamda rehberlik hizmetlerini gerekli gören lise öğrencileri rehber öğretmeni olumlu metaforlarla tanımlarlarken; rehberlik hizmetlerini gereksiz gören öğrenciler ise, olumsuz metaforlarla rehber öğretmeni tanımlamışlardır.

Anahtar kelimeler: rehberlik, rehberlik hizmetleri, rehber öğretmen, lise öğrencileri, metafor.

* This study was presented as an oral presentation at the 27th International Congress of Educational Science on 18-22 April 2018.

** Corresponding Author: Asst. Prof. Dr., Karamanoglu Mehmetbey University, Karaman, Turkey, kasim.karatas@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2867-9583>

*** School Counselor, Borsa İstanbul Anadolu High School, Adıyaman, Turkey, besni7@myinet.com, <https://orcid.org/0000-0001-8866-3279>

Citation Information

Karataş, K., & Sönmez, N. (2019). Lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin görüşleri: Metaforik bir analiz. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(3), 915-934.

Giriş

Günümüzde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri eğitim sisteminin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Rehberlik hizmetleri, bireylerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri problemlerin önlenmesi için gelişimsel konulara odaklanarak duyuşsal, sosyal ve psikolojik sağlığın oluşturulmasını amaçlamaktadır (Ültanır, 2003). Ayrıca bu hizmetler aracılığıyla öğrencilere bireysel değerlendirme, bilgi verme ve psikolojik danışma gibi temel hizmetler sunularak öğrencinin kendini tanımasına ve kendisi ile çevresi arasında sağlıklı ve dengeli bir uyum yakalamasına yardım edilmektedir (Kepçeoğlu, 2001). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bireyi güçlendiren, sorunlarını yapıcı bir şekilde çözmesi, üretici olması ve hayattan keyif alması için destek sağlayan bir ruh sağlığı hizmetidir (Tarhan, 2017). Bu noktada rehberlik hizmetleri öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal yönleriyle sağlıklı gelişmesinin sağlanmasında eğitim öğretim programlarının bütünleyicisi ve tamamlayıcısı olarak görülmektedir (The American School Counselor Association [ASCA], 2017). Dolayısıyla bu hizmetlerin işlevsellik kazanması ve etkili olabilmesi için okullarda programlı ve sistematik bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Okullardaki rehberlik hizmetleri birbirleriyle ilişkili eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal gelişim alanlarına yönelik öğrencilerin bilgilerini arttırmak ve karşılaştıkları sorunların çözülmesinde öğrenciye yardımcı olmak amacıyla bir bütünlük içerisinde verilmektedir (Bakırcıoğlu, 2000; Can 2002). Braddock (2001) okullarda rehberlik ve psikolojik danışma amacının öğrencilerin akademik performansını arttırmak, düzenli çalışma alışkanlıkları geliştirmek, çatışma çözme becerilerinin kazanılmasını sağlamak ve okul terklerini azaltmak olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda okullarda rehberlik hizmetlerini üstlenen rehber öğretmen, okulun amaç ve hedeflerini tamamlayan kapsamlı bir hizmet programı hazırlamak ve bunu uygulamakla sorumlu olan kişidir. Buna bağlı olarak rehberlik hizmetlerinin etkililik kazanmasında rehber öğretmenlerin çabaları ve becerileri son derece önemli bir rol oynamaktadır. Rehber öğretmenler öğrencilere yönelik profesyonel ve psikolojik yardım sürecini sağlayan ve sürdüren yetişmiş uzman kişilerdir. Rehber öğretmenler genel anlamda bireyin karar verme ve problem çözme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gelişim ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olmak amacıyla bireyle yüz yüze psikolojik yardım ilişkisi kurmaktadır (Gibson, 1990). Bununla birlikte rehber öğretmenlerin çalıştıkları okulun düzeyine (ilkokul, ortaokul, lise) göre yürüttükleri rehberlik hizmetlerin uygulamaları da farklılaşmaktadır. Bu noktada özellikle lise dönemindeki öğrencilerin kişisel, eğitsel ve mesleki gereksinimleri çeşitlenmekte, dolayısıyla bu dönemdeki öğrencilere yönelik gerçekleştirilmesi gereken rehberlik hizmetleri daha da ayrıntılı ve kapsamlı olabilmektedir. Lise ve dengi okullara rastlayan (15-18 yaşlar arası) dönemde, bireylerden hızla gelişen ve oranları değişen bedene uyum sağlayabilmeleri; akranları arasında bir yer edinebilmeleri; bir meslek seçebilmeleri ve buna hazırlanabilmeleri, ekonomik bağımsızlık kazanabilmeleri, aileden bağımsız olabilmeleri, yetişkin toplumsal statüsüne erişebilmeleri, evlenmeye ve aile kurmaya hazırlanabilmeleri, uygun bir yaşam felsefesi ile birlikte kişisel değer duygusu oluşturabilmeleri beklenmektedir (Bacanlı, 2000; Erden & Akman, 2017). Ayrıca lise dönemini diğer eğitim kademelerinden farklı kılan bir durum ise, bu kademedeki öğrencilerin ergenlik dönemi sorunlarını yaşama olasılığıdır. Ergenlik dönemi “gerilimli bir süreç” olarak tanımlanmakta, bireyde hormonal değişikliklere bağlı ani değişen duygu durumları

psikolojik karmaşıklığa neden olmakta ve birey başta ebeveynleri olmak üzere çevresiyle sorunlar yaşayabilmektedir (Adana & Arslantaş, 2011). Ergenlik dönemi “Ben kimim?” sorusunun cevabının birey tarafından arandığı ve kimlik kazanmaya ilişkin çabaların sürdürüldüğü bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Senemoğlu, 2011). Ayrıca bu dönem birey “benmerkezci” bir yaklaşım sergileyerek kendi düşünce ve inançlarının daha doğru olduğu kanısından hareketle yaşamına yön vermeye çalışabilir (Erden & Akman, 2017). Bu noktada ebeveyn ve akran çatışmalarının yaşanabileceği ve psikososyal uyum sorunlarının ortaya çıkabileceği olasıdır. Genel çerçevede ergenlik dönemi bütün yönleriyle ele alındığında birey ergenlik dönemi sorunlarıyla baş edebilmesi, ergenlik dönemi gelişim görevlerini yerine getirebilmesi ve genel anlamda bireyin sağlıklı ve uyumlu bir bütüncül kişilik yapısına sahip olabilmesi için bireylere yönelik psikolojik destek ve bilgilendirme yapılabilmesi önemlidir.

Lise dönemi sadece bireyin psikososyal olarak gelişim krizleriyle ilgili üstesinden geleceği bir süreç değil, ayrıca bu dönemde eğitsel ve mesleki olarak da aşması gereken ve geleceğini belirleyen durumlar söz konusudur. Nitekim lise yıllarını başarılı bir şekilde geçirme, üniversite sınavlarına etkin bir şekilde hazırlanma, üst eğitim olanakları hakkında bilgi sahibi olma ve mesleki kariyerini planlama açısından bireyin bilgi ve beceri açısından güçlendirilmesi gerekmektedir (Ercan, 2001). Bu açıdan lise kademesinde çalışan rehber öğretmenlerin öğrencilere sağlayacakları rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve verimliliği için, rehber öğretmenler birden fazla boyutu dikkate almak durumundadırlar. Eliamani, Richard ve Peter (2014) yaptıkları araştırmada rehberlik hizmetlerin nitelikli olması ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine erişimlerinin kolay olması; öğrencilerin eğitsel planlama ve meslek seçimine ilişkin tutumlarının şekillenmesinde önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Schmidt’e (2017) göre lisedeki rehber öğretmenler tarafından öğrencilere yönelik ders seçimi ve mesleki fırsatlar hakkında bilgi verilmesi, eğitsel planlamalar, sosyal kabul, öz farkındalık ve diğer psikososyal etkenlere yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu bağlamda kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından lise dönemi öğrencilerine yönelik rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Kuşkusuz okullarda bu görevi uzman düzeyinde üstlenebilecek ve bireye psikolojik destek sağlayabilecek kişiler rehber öğretmenler/okul psikolojik danışmanlarıdır. Rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerini okullarda yürüten rehber öğretmen; bireylerin gerek içinde buldukları yaşam dönemindeki gerekse daha sonraki dönemlerde yüklenecekleri, kendilerine, topluma ve doğaya yönelik sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gerekli nitelikleri kazanmaları ve sorumluluklarını yerine getirmelerini engelleyen sorunlarını çözmelerine yardım etmeyi amaçlayan profesyonel bir ilişki sürecini yürüten kişilerdir (Erkan, 2017). Bireyin kendisiyle ilgili bilinçli bir şekilde doğru kararlar almasına yardımcı olmak ve çıkmazlar karşısında alternatif üretme kapasitesini geliştirmek noktasında bireyi kendine yeter duruma getirilebilmesi açısından rehber öğretmenler kritik bir görev yürütmektedirler. Dolayısıyla psikolojik danışmandan lise dönemindeki öğrencilerin kendini aradığı, değerler oluşturarak kimliğini belirlemeye çalıştığı aşamada bu durumları sağlıklı biçimde aşabilmeleri, fiziksel ve cinsel değişimlerini kabul edebilmeleri yönünde destek olması beklenmektedir. Bununla birlikte lise öğrencilerinin eğitsel açıdan çalışma alışkanlıklarının yerleşebilmesi, gerçekçi planlar yaparak sistemli

çalışabilmesi noktasında psikolojik danışman katkı sağlamalı ve son olarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek seçebilmesine yardımcı olabilmelidir.

Rehber öğretmenlerin sunduğu rehberlik hizmetlerinin işlevsellik kazanabilmesi ve verimli olabilmesi, rehber öğretmenlerinin sahip oldukları mesleki yeterliklerinin yanı sıra lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin olumlu bakış açılarına sahip olabilmelerine de bağlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, sunulan hizmetlerin başarıya ulaşmasında başka bir etken ise okul psikolojik danışmanlık hizmetlerini sunan paydaşların işbirliği içerisinde olması ve ekip fikriyle bu hizmetlerin yürütülmesinin sağlanmasıdır (Glossoff & Koprowicz, 1990). Nitekim Kepçeoğlu (2001) rehberlik hizmetlerinin sunulduğu süreçte hem yardım alanın hem de yardımcı edenin arasındaki ilişkinin isteklilik ve gönüllülük düzeyinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte Ünal ve Ünal (2010) öğrencilerin rehberlik veya psikolojik yardıma ihtiyaç duyduğu zamanlarda rehber öğretmenden yardım istemesi ve bu yardımı rehber öğretmenden talep edebilmesi için ise rehber öğretmeninden hangi durumlarda yardım alabileceğini bilmesi ve kendisine yardım edeceği konusunda rehber öğretmene güvenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu açıdan rehber öğretmenlerden gerekli mesleki bilgi ve becerilerle donanık olması, rehberlik hizmetlerini yürütmeye istekli ve gayretli olması, diğer eğitim paydaşlarıyla işbirliğine önem vermesi, mesleki rollerine uygun davranışlar sergilemesi, saygı ve anlayış çerçevesinde öğrencilere etkili yardım sunması beklenmektedir. Böylelikle rehber öğretmenin öğrencilere yarar sağlayacağı ve rehberlik hizmetlerinin etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Akbaş (2001) yaptığı çalışmada rehber öğretmenin çalışma güdüsü, istekliliği, eğitim ve gelişime önem vermesi rehberlik hizmetlerini olumlu etkilediği, rehber öğretmenin düşük motivasyonu ise rehberlik hizmetlerinde işbirliğini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda okullarda görev alan rehber öğretmenlerin mesleki rol ve sorumluluklarına uygun davranışlar içerisinde olmaması, rehberlik hizmetlerini sekteye uğratacağı ve eğitim paydaşlarının rehber öğretmene bakış açısının olumsuz olacağı öngörülmektedir.

İlgili alanyazın açıklamalarından hareketle, lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin bakış açılarının nasıl olduğu merak konusu olup araştırılmaya değer görülmüştür. Diğer taraftan ilgili alanyazında öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve rehber öğretmenlerin rehber öğretmene ve rehberlik hizmetlerine ilişkin algılarının incelendiği araştırmalar olmasına rağmen (Altun & Camadan, 2013; Camadan & Kahveci, 2013; Camadan & Sezgin, 2012; Karataş & Kaya, 2015; Kuhn, 2004; Lee & Ekstrom, 1987; Madlambayan, 2017; Özabacı, Sakarya, & Doğan, 2008; Purwaningrum, Hanurawan, Degeng, & Triyono, 2019; Yüksel-Şahin, 2008; Ünal & Ünal, 2010) lise öğrencilerinin rehber öğretmene ve rehberlik hizmetlerine yönelik algılarının incelendiği çalışmalar ise sınırlıdır. Bu noktadan hareketle lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve metaforik kavramlar aracılığıyla rehber öğretmene ilişkin bakış açıları öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmada metaforik kavramların kullanılarak rehber öğretmene bakış açısının öğrenilmek istenmesinin nedeni ise, bireylerin duygu ve düşüncelerinin açığa çıkmasında, deneyimlerinin ve bakış açılarının ortaya çıkmasında metaforların etkili bir işleve sahip oldukları düşüncesidir. Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlar kapsamında lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene bakış açılarından yola çıkılarak, gerçekleştirilen faaliyetler açısından mevcut rehberlik hizmetlerinin gözden geçirilmesi, eksikliklerin giderilmesi ve geliştirilmesine

katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca rehber öğretmenin lise öğrencileri tarafından zihinlerinde nasıl konumlandırıldıklarının öğrenilmesi, rehber öğretmenin sağladığı rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin görülmesinde ve değerlendirilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte rehberlik hizmetlerinin daha etkili hale getirilmesi, rehber öğretmenlerin etkililiğinin ve verimliliğinin artırılabilmesi noktasında ilgili alan yazına katkı getirmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada amaçlanan alt amaçlar ise aşağıdaki gibidir:

- Rehberlik hizmetlerini gerekli ya da gereksiz bulma açısından lise öğrencilerinin görüşleri nelerdir?
- Lise öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin metaforik algıları nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma genel çerçevede lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve metaforik kavramlar ışığında rehber öğretmene ilişkin bakış açılarını öğrenmeyi amaçlandığından betimsel nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda tarama araştırmaları geniş bir kitleden araştırma konusu ile ilgili görüş, bilgi, algı ve eğilimlerin betimlenmesi noktasında bir model (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel 2016) olduğu için araştırmada mevcut durumun fotoğrafını çekerek betimlemek amaçlandığından tarama modeli tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma 2017 – 2018 eğitim – öğretim yılında Adıyaman merkezde bulunan bir Anadolu lisesinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu lisede yaklaşık 750 öğrenci bulunmakta ve 2 rehber öğretmen çalışmaktadır. Ülkemizdeki ortalama öğrenci başına düşen rehber öğretmen sayısı ve lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyo-demografik yapıları itibariyle Türkiye'nin ortalama genel öğrenci profilini karşılayan tipik bir niteliğe sahip olduğu düşüncesinden hareketle, söz konusu lise çalışma grubu olarak tercih edilmiştir. Diğer taraftan zengin bilgi elde etme, kolay ulaşılabilirlik ve geri dönüş oranı fazla olacağı düşüncesiyle tüm evren üzerinde veya herhangi bir örneklem alma yoluna gitmeden araştırmaya katılım göstermekte istekli grupla çalışılmıştır. Çalışma grubu farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 99'u kadın 103'ü erkek olmak üzere toplam 202 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin diğer bilgiler aşağıda Tablo 1'de sunulmaktadır:

Tablo 1

Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler

Sınıflar	Kadın	Erkek	Toplam	Yüzde (%)
9.Sınıf	25	42	95	47
10.Sınıf	69	22	39	19
11.Sınıf	77	28	43	21
12.Sınıf	34	11	25	13
Toplam	99	103	202	100

Verilerin Toplanması

Betimsel araştırmalar kullanılan bilgi toplama araçları bakımından farklılık gösterirler. Bu tür araştırmalarda en sık kullanılan teknikler anketlerdir (Balci, 1989). Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene bakış açılarını öğrenmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Açık uçlu sorular katılımcılardan serbestçe cevap vermelerinin istenmesi durumunda tercih edilen bir anket türü olup, araştırmacının beklemediği veya planlamadığı cevapları alabilmesi ve böylece konu hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgiye sahip olabilmesi noktasında avantaj sağlamaktadır (Büyüköztürk ve diğ., 2016). Açık uçlu sorular ise, “Rehberlik hizmetlerini (.....) (gerekli/gereksiz) görüyorum. Çünkü.....” ile Okul psikolojik danışmanı/Rehber Öğretmen.....gibidir. Çünkü;.....” şeklindedir. Formun geliştirilmesi sürecinde alandan uzman (eğitim bilimleri alanında çalışan) 3 öğretim elemanından görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra son şekli verilen açık uçlu anket formu lise öğrencilerine uygulanmıştır. Öğrencilerin anket formunu doldurmaları 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilere kaynaklık eden açık uçlu sorulardan oluşan anketler birer doküman kabul edilerek, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirli olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Merriam’a (2015) göre, içerik analizi herhangi bir veri toplama yöntemiyle toplanan verilerin dokümanlaştırılarak, dokümanların içeriğinden yola çıkarak verilerin kodlanıp kategorilerin oluşturulması, kategori ve verilerin sınıflandırılması, kategorilerin adlandırılması gibi aşamalardan oluşmaktadır. Bu kapsamda verilerin analizinde belirlenen genel hat; öncelikle açık uçlu sorulardan oluşan anket formlarından elde edilen verilerin bilgisayar ortamına aktarılması ve daha sonra bu ham verilerin sorulan sorular ve alınan cevaplar doğrultusunda temalandırılarak betimsel bir anlatımla raporlanmasıdır. Bu çerçevede lise öğrencilerinden elde edilen verilerin içerik analizi yapılırken, her bir soruya verilen yanıtlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek ve anlamlı bölümler oluşturularak kodlanmaya çalışılmıştır. Tümevarımcı analiz yaklaşımıyla lise öğrencilerinin anlamlı her bir cümlesi veya kavramı için birer kod atanarak bir kod listesi oluşturulmuştur. Bununla birlikte metafor sorusu dikkate alınarak belli bir metaforun belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakılmış, metafor olarak sayılmayacak kavramlar listeden çıkarılmıştır. Bu aşamada lise öğrencileri rehber öğretmenine ilişkin birden fazla metafor ürettikleri, bazılarının ise hiç metafor üretmedikleri gözlenmiştir. Ayrıca katılımcı ifadelerinden, her metafor için gerekçeleriyle birlikte o metaforu en iyi temsil ettiği düşünülen örnek metafor listeleri oluşturulmuştur. Çalışmada iki alan uzmanı bir arada çalışarak kod ve temaların oluşturulması sürecinde görüş birliğine varmışlardır.

Bu çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak için veri analiz sürecinin açıklanması, uzman incelemesi ve ayrıntılı betimleme, çalışma grubunun nasıl seçildiğinin açıklanması, öğrencilerin görüşlerinden alıntılar sunarak elde edilen verilerin tutarlı bir şekilde yansıtılması gibi stratejiler (Yıldırım & Şimşek, 2011) izlenmek suretiyle tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Veriler açık uçlu bir anket aracılığıyla toplandığı için özellikle kişisel bilgilerin gizlenmesi, verilerin toplanması ve

verilerin analizi sürecinde etik ilkelere özen gösterilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlamak isteyen kişilerle çalışılmış ve veri toplama sürecinde öğrencilere olumlu ya da olumsuz bakış açılarını net ve objektif bir biçimde yazmaları istenmiştir. Araştırma etiği çerçevesinde katılımcıların görüşleri sunulurken isimleri kullanılmamış olup, lise öğrencileri LÖ1, LÖ2, LÖ3, LÖ4 .... LÖ201, LÖ202 kodlarıyla isimlendirilmiştir. Ayrıca elde edilen görüşler olumlu-olumsuz bütün taraflarıyla sunulmuş olup, benzer görüşleri dile getirenlerden sadece birine yer verilerek tekrara düşülmemeye çalışılmıştır.

Bulgular

Bulgular, lise öğrencilerinden edinilen veriler ışığında (1) Rehberlik hizmetlerini «gerekli» gören öğrencilerin görüşleri (2) Rehberlik hizmetlerini «gerekli» gören öğrencilerin görüşleri (3) Lise öğrencilerinin rehber öğretmene/okul psikolojik danışmanına ilişkin metaforik algıları şeklinde üç ayrı ana tema şeklindedir. Araştırmanın bulguları, temalar çerçevesinde aşağıda sunulmuştur.

Rehberlik hizmetlerini «gerekli» gören öğrencilerin görüşleri

Rehberlik hizmetlerini gerekli gören lise öğrencileri (%76); ders çalışma planlarının oluşturulması, sınava hazırlık sürecinde ders çalışma teknikleri ve motivasyonlarının sağlanması noktasında eğitsel rehberlik hizmetlerinden yararlandıkları ve bu hizmetleri önemsedikleri görülmektedir. Söz konusu görüşlere sahip bazı lise öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

LÖ92: Ders çalışma planını öğreniyorum. Yazılıya nasıl çalışacağımı öğreniyorum.

LÖ129: Dersle ilgili bir sıkıntımız olduğunda rehber öğretmeni bize yardımcı oluyor, ya da sıkıntılarımızı paylaşabiliyoruz.

LÖ120: Bizim sınav hakkında rahatlamamıza yardımcı oluyor. Strese girmememize yardımcı oluyor. Bir sıkıntımız olsa ilgileniyor bizimle.

LÖ108: Sorunlarımızı çözmemize yarıyor. Sınavlar hakkında bilgilendiriyorlar.

Eğitsel rehberlik hizmetleriyle birlikte öğrenciler herhangi bir sorunu olduklarında ve çözüm yollarını bulma noktasında psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarında kendilerine sağlanan kişisel rehberlik hizmetlerini gerekli ve önemli görmektedirler. Bu düşünce ve görüş içerisinde olan lise öğrencilerinin görüşleri aşağıdaki gibidir:

LÖ23: Rehberlik hizmetleri bizim morallerimizi yükseltiyorlar. Bize psikolojik destek veriyorlar.

LÖ12: Bir sıkıntımız veya derdimiz olduğunda, yardıma ihtiyaç duyduğumuzda okuldayken aklımıza gelen ilk yer rehberlik servisedir.

LÖ17: Kendimi bir konu hakkında psikolojik olarak kötü hissettiğimde direk okulun rehberlik servisi aklıma geliyor ve oraya gidiyorum.

LÖ20: Herhangi bir sorunumuz ya da sıkıntımız olduğunda rehberlik hizmetinden her türlü olumlu yardım alıyoruz.

Son olarak öğrenciler kendilerine sunulan geleceğe yönelik kariyer planlama, üniversite ve bölüm tercih işlemleri, kendilerine uygun meslek seçimine yönlendirme noktasında kendilerine sunulan mesleki rehberlik hizmetlerini gerekli görmektedirler. Bu görüşe sahip bazı lise öğrencilerinin görüşlerinden alıntılar aşağıdaki gibidir:

LÖ128: Bir işte tercih yaptığımız zaman, iki arada bir derede kaldığımız zaman rehberlik servisine ihtiyaç duyuyoruz.

LÖ133: İleride ilgi duyduğumuz bölümleri bizlere gösterip yol gösteriyorlar.

LÖ154: Öğrencilerin geleceği için uğraşıp geleceği hakkında bir yön vermek için uğraşiyor. Üniversite tercihleri için yardımda bulunuyor.

Yukarıda elde edilen bulgular ışığında genel anlamda, eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik hizmet alanlarından yararlanan lise öğrencileri, rehberlik hizmetlerini gerekli görmektedirler.

Rehberlik hizmetlerini «gereksiz» gören öğrencilerin görüşleri

Rehberlik hizmetlerini gereksiz bulan lise öğrencileri (%24), rehber öğretmen tarafından sunulan rehberlik hizmetlerinin yetersiz ve sınırlı kalması, kendilerine sunulan rehberlik hizmetlerinden fayda görememeleri, mevcut sorunlarının çözülmesi noktasında katkı sağlanmaması ve profesyonellik/uzmanlık gerektiren bir iş olarak görülmemesi nedeniyle rehberlik hizmetlerini gereksiz görmektedirler. Söz konusu görüşlere sahip olan bazı öğrencilerin görüşlerinden alıntılar aşağıdaki gibidir:

LÖ24: Hiçbir şekilde ilgi yok, başından savmak için cevaplar verip başından atıyorlar. Hiçbir şekilde bizi yönlendirmiyorlar.

LÖ122: Bir işlevi ve katkısı yoktur. Bugüne kadar da faydalandığım ve faydalanabilecek bir gereksinim duymadım.

LÖ88: Yapılan konuşmaların çoğunu evde annemiz, okulda da öğretmenlerimiz yapıyor.

LÖ145: Bizim için bir katkı sağladıklarını çok az gördüm. Samimi bulmuyorum. Her şeyi sırf işi gereği zorla yapıyorlar gibi görünüyorlar.

Bu bulgular ışığında rehber öğretmenin rehberlik hizmetlerini sunmada yetersiz kaldığını dolayısıyla rehberlik hizmetlerinden yeteri kadar faydalanamadığını düşünen öğrenciler rehberlik hizmetlerini gereksiz gördükleri söylenebilir.

Lise öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin metaforik algıları

Lise öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgularda; rehber öğretmene ilişkin metaforik algıların, öğrencilerin rehberlik hizmetlerini gerekli ya da gereksiz görme durumuna göre farklılaştığı görülmektedir. Rehberlik hizmetlerini gerekli gören öğrencilerin rehber öğretmene ilişkin metaforik tanımlamaları ve elde edilen temalar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 2

Rehberlik Hizmetlerini Gerekli Gören Öğrencilerin Rehber Öğretmene İlişkin Metaforik Tanımlamaları ve Elde Edilen Temalar

Temalar	Metaforik kavramlar	f
Sır Saklayan	Dipsiz kuyu, iç dünya, sır küpü	6
Çok çalışan	Arı, karınca	12
Sorunlara çözüm bulan	Antivirüs programı, arama motoru, internet, kitap, portakal	10
Aydınlatan/Yol gösteren	Kutup yıldızı, ampul, at, bilge kaplumbağa, bukalemun, güneş, ışık, kalp, kılavuz kitabı, trafik levhası, siri uygulaması, pusula	21
Aileden biri gibi olan	Aile, anne-baba, abi, baba, kardeş	27

Kurtarıcı/Yardım eden	Ayna, kuş, su, denizanası, hulk, melek	9
Rahatlatan/Huzur veren	Ağaç, huzur adası, kelebek, kum torbası, pamuk	7
Dert dinleyen	Boş bir bardak, günlük, gökyüzü, kalem, uğur böceği	7
Arkadaş olan	Arkadaş, dost	6
Toplam		105

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin rehber öğretmeni tanımladıkları ya da benzettikleri çeşitli metaforlardan yola çıkarak rehber öğretmenle ilgili; “sır saklayan, çok çalışan, sorunlara çözüm bulan, aydınlatan/yol gösteren, aileden biri gibi olan, kurtarıcı/yardım eden, dert dinleyen, rahatlatan/huzur veren ve arkadaş olan” gibi temalara ulaşılmıştır. Söz konusu temalarla ilgili aşağıda öğrencilerin görüşlerine yer verilmiştir:

LÖ54: Sır küpü gibidir. Özel bir zamanda sıkıntımız olduğunda onlarla paylaşınca o konu onda kalır. Bizde kimsenin bilmediğinden emin oluruz.

LÖ89: Arı gibidir. Bizim sorunlarımıza çözüm bulabilmek için durmadan çalışıyorlar.

LÖ75: Güneş gibidir. Bazen yaksa da ışık verir, aydınlatır düşüncelerimizi. Bazen kaybolursa da hep var olduğunu biliriz. Bazen varlar bazen yoklar. Ama nereye gidersek gidelim hep onların arkamızda biz öğrencilerin yanında olduğunu biliyoruz.

LÖ164: Baba gibidir. Bir baba evladını nasıl korumak ister ve yol gösterirse okul rehber öğretmenlerimiz o şekilde koruyup kolluyor ve yol gösteriyor bize.

LÖ 32: Su gibidir. İnsana duygu ve düşüncelerinde yol verir ve sürekli insana yardım eder.

LÖ61: Boş bir bardak gibidir. Biz konuştukça dinliyor, doluyor içerisi. Ve sonunda yararlı bir bilgi alıyorum.

LÖ111: Huzur adası gibidir. Pozitifdir. İnsanları huzura teşvik ediyor.

LÖ136: Arkadaşım gibidir. Rehber öğretmenime içimdeki her şeyi anlatabilirim. Bir sorunum olduğunda onun yanına giderim.

Diğer taraftan rehberlik hizmetlerini gereksiz gören öğrencilerin rehber öğretmene ilişkin metaforik tanımlamaları ve oluşturulan temalar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 3

Rehberlik Hizmetlerini Gereksiz Gören Öğrencilerin Rehber Öğretmene İlişkin Metaforik Tanımlamaları Ve Elde Edilen Temalar

Temalar	Metaforik kavramlar	f
Verimsiz	Ağustos böceği, çiçek, koala, odun, ot, ruh	8
Umursamayan	Duvar	1
Çözüm üretemeyen	Akıllı tahta, bakkal terazisi, robot, put	4
Yardımcı olamayan	Bıçak, karga, ütü	3
Çok oturan	Beton	1
Toplam		17

Tablo 3'te görüldüğü üzere öğrencilerin rehber öğretmeni tanımladıkları ya da benzettikleri çeşitli metaforlardan yola çıkarak rehber öğretmenle ilgili; “verimsiz, umursamayan, çözüm üretmeyen, yardımcı olamayan ve çok oturan” gibi temalara ulaşılmıştır. Söz konusu temalarla ilgili öğrencilerin görüşleri aşağıdaki gibidir:

LÖ177: Robot gibidir. Konuşulan şeylerin hepsi ezbere geliyor. Hep aynı şeyler konuşuluyor.

LÖ155: Beton gibidir. Sadece o odada oturmaktan başka bir şey yapmıyorlar bence.

LÖ35: Dolap gibidir. Öğrencilerin sorunlarıyla yeteri kadar ilgilenmiyorlar.

LÖ48: Akıllı tahta gibidir. Garantileri bitmiş.

LÖ189: Ruh gibidir. Okulda olduğu bile fark edilmiyor. Okulda olaylarda falan bir faydasını görmedim. Çok olay başımdan geçti bir danışmanlık yapmadı.

Metaforik kavramlar aracılığıyla elde edilen bulgular ışığında, genel çerçevede lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerinden faydalanma durumları söz konusu olduğunda olumlu metaforlar çerçevesinde rehber öğretmene ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip oldukları; rehberlik hizmetlerinden yeteri kadar faydalanamayan öğrencilerin ise, olumsuz metaforlar çerçevesinde rehber öğretmene karşı olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Rehberlik hizmetlerinin lise düzeyinde öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ve lise öğrencilerinin rehber öğretmene bakış açılarının nasıl şekillendiğinin araştırıldığı bu çalışmada elde edilen bulguların, rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine ve rehber öğretmenlerin okul içi mesleki konum ve sorumlulukların yeniden sorgulanmasına ve dönüşümüne yönelik katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında öncelikli olarak rehberlik hizmetlerinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu rehberlik hizmetlerini gerekli ve önemli görürken, bir kısmı ise gereksiz ve sıradan bir iş olarak görmektedir. Öncelikle rehberlik hizmetlerinin eğitim-öğretim sürecinin önemli bir bileşeni olması, bu anlamda bilişsel ve duyuşsal olarak öğrencilere birçok noktada katkı sağlaması açılarından tüm öğrencilerin rehberlik hizmetlerini gerekli görmesi ve önemsemesi beklenmektedir. Özellikle lise dönemi öğrencilerinin gelişimsel olarak ergenlik dönemini yaşaması, bireyin kişisel, eğitsel ve mesleki sorunları daha fazla yaşaması, dolayısıyla rehberlik hizmetlerine olan ihtiyaçlarının da artacağı düşünülmektedir. Yüksel-Şahin (2008) lise dönemi öğrencilerinin gelişimleri, gereksinimleri ve sorunları dikkate alındığında, öğrencilerin eğitsel, mesleki, duygusal ve sosyal gelişimi ile daha fazla ilgilenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çivitci (2014) ergenlik dönemi zorlu yaşantıların ergenin kendine, başkalarına ve içinde bulunduğu koşullara ilişkin algılamalarına ve yaşam kalitesi hakkındaki değerlendirmelerine, dolayısıyla yaşam doyumuna yansımalarının kaçınılmaz olduğunu ifade ederek, ergenin sorunlarının çözümü ve yaşam doyumunun artırılması yönünde rehberlik hizmetlerinin doğrudan ya da dolaylı bir işlev sergileyebilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularda rehberlik hizmetlerini gerekli gören öğrenciler, eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik hizmetleriyle ilgili olarak yarar gördüklerini söylemektedirler. Yeşilyaprak (2007) lise dönemi rehberlik hizmetlerinin bireyin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından önemli olduğunu, özellikle

sağlanacak bu hizmetlerle ergenin içinde bulunduğu gelişim dönemine özgü kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim görevlerini başarmasını destekleyecek fırsatların oluşturulması ve sağlıklı gelişimine uygun ortam düzenlenmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla lise öğrencilerinin kişiliklerinin bütüncül olarak sağlıklı ve uyum içerisinde gelişmesine, karşılaştığı bireysel ve toplumsal sorunları çözüme kavuşturarak psikolojik iyilik halinin sağlanmasına, öğrenmeye yönelik motivasyonlarının sağlanmasına ve akademik başarılarının artırılmasına mesleki kariyerini ilgi ve yetenekleri doğrultusunda şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin rehberlik hizmetlerini gerekli ve önemli buluyor olması, rehberlik hizmetlerinin işlevselliği ve sonuçta gerçekleşmesi beklenen kazanımların edinebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Kepçeoğlu (2001) rehberlik sürecinde rehberlik hizmetlerini sağlayan rehber öğretmenler ve yardım alan öğrenciler arasında kurulan rehberlik ilişkisinde tarafların istekli ve gönüllü olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Nitekim Karataş ve Şahin-Baltacı (2013) yaptıkları araştırmada öğrencilerin rehberlik hizmetlerinin alımında gönülsüz olması durumunda, rehberlik hizmetlerinin işlevsiz olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde bazı araştırmalarda rehberlik hizmetlerinin başarıya ulaşmasında sadece öğretmenlerin beceri, çalışkanlık ve alan hâkimiyetine bağlı gelişen bir durum olmadığı, öğrencilerin istekli ve gönüllü olması başarıya ulaşılmasında önemli bir etkinin oluşturacağı ifade edilmektedir (Kaya & Yıldırım, 2017; Kızıl, 2007). Bu bağlamda lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerinden yararlandırılmaya teşvik edilmesi yönünde gösterilecek çaba ve gayret, diğer taraftan öğrencilerin de rehberlik hizmetlerinden faydalanma noktasında gösterecekleri isteklilik ve gönüllülük rehberlik hizmetlerinin işlevsel olabilmesi anlamında kritik bir durumdur. Nitekim Hill (2003) öğrenciler tarafından rehberlik hizmetlerine önyargının gelişmemesi ve aynı şekilde rehber öğretmenin okul içindeki konumunun güçlenmesi ve etkililiğinin artması bağlamında rehber öğretmenlerin özel çaba sergilemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi takdirde rehberlik hizmetlerinden yarar göremeyen öğrenciler, başta bu hizmetleri sağlayan rehber öğretmene ve rehberlik hizmetlerine karşı olumsuz bir tutum içerisinde olabilecektir. Ayrıca sıradan ve basit bir iş gibi algılanarak, rehberlik hizmetlerine katılımın ve istekliliğin azalacağı dolayısıyla rehberlik hizmetlerinden beklenen eğitsel, kişisel ve mesleki hedeflere erişilemeyeceği söylenebilir. Bu noktada okullarda rehberlik hizmetlerini yürütme ve koordine etmede öncelikli olarak rehber öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu kapsamında, rehberlik hizmetlerini gerekli ve önemli gören öğrencilerin rehber öğretmenlerine yönelik genel anlamda “sorun çözen ve yol gösteren” gibi olumlu metaforik algılara sahip iken, rehberlik hizmetlerini gereksiz ve sıradan gören öğrencilerin ise rehber öğretmenlerine yönelik genel anlamda “yetersiz ve verimsiz” gibi olumsuz metaforik algılara sahip olduğu görülmüştür. Madlambayan (2017) yaptığı araştırmada rehber öğretmenlerin okul içerisinde rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin sergiledikleri performansın, öğrencilerin beklentilerini karşılamadığını belirlemiştir. Uğurlu ve Yazıcı (2016) yaptıkları araştırmada lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerini; bilgi alma ve çözüm bulma açısından olumlu değerlendirdikleri, rehber öğretmenin ise dertleşilen ve güven duyulan bir arkadaş gibi görüldüğü bulguları ile bu çalışmanın bulgularının örtüştüğü görülmektedir. Aynı şekilde Sackett, Farmer ve Moran (2018) lise öğrencilerinin rehber öğretmeni “faydalı, yardımsever, verimli, etkili ve bilgili” olarak tanımladıklarını

bulmuştur. Bununla birlikte öğrencilerin rehberlik hizmetlerine bakış açısı, rehber öğretmen algılarını şekillendirdiği gibi; rehber öğretmen algıları da rehberlik hizmetlerine bakış açısını şekillendirdiği söylenebilir. Nitekim Shi, Liu ve Leuwerke (2014) lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerinden yararlanma durumlarını ve rehber öğretmene bakış açılarını inceledikleri çalışmalarında, rehberlik hizmetlerinden yararlanan öğrencilerin rehber öğretmeni "samimi, erişilebilir, öğrenciyi seven, etkili ve güvenilir" olarak tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca alanyazında eğitimin farklı paydaşlarıyla gerçekleştirilen bazı çalışmalarda; rehberlik hizmetlerinin önemli bir paydaşı olan öğretmenlerin ürettikleri metaforlarda rehberlik hizmetlerine yardım etme, aydınlatma/geliştirme, yol gösterme, bilgi alma ve huzur bulma gibi bir misyon yükledikleri; bu durumun aksine bazı öğretmenlerin ise rehber öğretmenin okullarda gerçekleştirdikleri hizmetlerin gereksiz ve yetersiz olduğunu düşündükleri (Memduhoğlu & Dalçipek, 2016); rehber öğretmenlerin rehber öğretmene ilişkin metaforik algılarına göre; rehber öğretmenlerin yol gösteren, fark ettiren, geliştiren, problem çözen, rahatlatan ve bilgi veren vb. oldukları (Altun & Camadan, 2013); yine metaforik kavramlar ışığında öğretmen ve yöneticilerin rehber öğretmeni yeterince yararı olmayan biri olarak algıladıkları (Camadan & Kahveci, 2013) gibi bulgulara ulaşılmıştır. Bu kapsamda eğitim paydaşlarının rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin algılarının olumlu veya olumsuz anlamda şekillendiği görülmektedir. Rehber öğretmenlerin okullarda üstlendikleri sorumluluk ve rehberlik hizmetlerinin hizmet ettiği amaç göz önünde bulundurulduğunda tüm eğitim paydaşlarının olumlu bakış açısına sahip olması ve destek olması gerektiği düşünülmektedir. Fakat kimi zaman rehber öğretmenin mesleki rol ve sorumluluğunun yeterince farkında olmaması, dolayısıyla mesleğin gerektirdiği tavra uygun davranış ve tutum içerisinde olmaması, kimi zaman okul içi konumunun ve görevlerinin eğitim paydaşlarıncaya yeterince bilinmemesi rehber öğretmene ve rehberlik hizmetlerine ilişkin olumsuz algının oluşmasına neden olabilmektedir. Nitekim bu çalışmada bu düşünceleri temellendiren bulgulardan bazıları; öğrencilerin rehber öğretmenin bir odasının olduğu ve sadece orada oturduğuna, umursamaz tavırlar içerisinde olduğuna, yardım sağlama ve çözüm yolları oluşturma noktasında yetersiz kaldığına ilişkin yorumlarda bulunmalarıdır. Bu açıdan rehber öğretmenlerin mesleki sorumluluklarına uygun davranış ve tutum içerisinde olmaları ve başta öğrenciler olmak üzere diğer eğitim paydaşlarına rehber öğretmenin mesleki sorumlulukları hakkında bilgilendirme yapılması önem arz etmektedir. ASCA (2012) rehber öğretmenlerin yürüteceği rehberlik hizmetlerinin etkili ve verimli olabilmesi için diğer paydaşlarla işbirliği yapması ve rehberlik hizmetlerinin önündeki engelleri kaldırmak için gerekirse bir avukat gibi çalışması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda ilgili alanyazında yapılan çalışmalarda eğitim paydaşlarının rehber öğretmenlerin rollerine ilişkin bilgi ve farkındalığa sahip olmaları durumunda; rehberlik hizmetine ilişkin memnuniyetin arttığı (Beesley & Frey, 2006; Camadan & Sezgin, 2012); aksi takdirde rehber öğretmenin insani ve mesleki kapasitesi aşan beklentilerin oluşmasına (Tuzcuoğlu, 1995), işbirliği ve uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olacağı ve dolayısıyla rehberlik hizmetlerinin olumsuz etkileneceği belirlenmiştir (Karataş & Kaya, 2015; Özabacı, Sakarya, & Doğan, 2008).

Rehber öğretmenlerin sahip oldukları mesleki bilgi, beceri ve tutumların; rehberlik hizmetlerinin eğitim paydaşlarına sağlayacağı verimlilik açısından önemli durumlar olduğu düşünülmektedir. Kuşkusuz bir eğitim kurumunda rehberlik

hizmetlerinin etkin ve verimli olmasında psikolojik danışmanların niteliği kadar, niceliği de önemlidir. Diğer taraftan Türkiye’de rehber öğretmen sayısında ve rehber öğretmen-öğrenci oranında net bir sayı verilmemekle birlikte problemler olduğu belirtilmektedir (Eğitim Reformu Girişimi, 2017; Taylı, 2008). Rehber öğretmenlerin çalıştıkları okullarda rehberlik hizmetlerine tüm öğrencilerin erişim sağlaması ve rehberlik hizmetlerinin belirlenen standartlarda olabilmesi için, rehber öğretmenlerin sayıca yeter olması gerektiği alanyazında yapılan çalışmalarda önerilen bir durumdur (Akpınar & Bengisoy, 2017; Karataş & Kaya, 2015; Nazlı, 2008; Turan & Kayıkçı, 2019; Tuzgöl-Dost & Keklik, 2012; Ünal & Ünal, 2010; Yalçın, Yılmaz, & Karakaya, 2017; Yüksel-Şahin, 2008). Bu kapsamda araştırmanın gerçekleştirildiği lisede rehber öğretmen başına yaklaşık 350 öğrenci düşmekte, ASCA’nın (2015) önerdiği “bir rehber öğretmene 250 öğrenci” oranına uygun olmadığı görülmektedir. Ayrıca ülkemizde 2012 yılında bir rehber öğretmene 942 öğrenci düştüğü (Türk PDR Derneği, 2012); Milli Eğitim Bakanlığı’nın [MEB] 2014 yılında norm kadrolara ilişkin yayımladığı ve halihazırda geçerli olan yönetmelikte ise bir rehber öğretmene 250 öğrenci düşecek şekilde atamaların yapılması öngörülmektedir. 2019 yılı Haziran ayı itibariyle rehber öğretmen-öğrenci oranı hakkında resmi bir istatistiki oranına ulaşamamış, fakat MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Müdürlüğü’nden alınan gayri resmi bilgiye göre bir rehber öğretmene 495 öğrenci düştüğü ifade edilmiştir. Dolayısıyla bazı lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene bakış açısının olumsuz olarak şekillenmesine neden olan durumlardan birisinin de söz konusu okulda rehber öğretmenin sayısının az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bazı lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene bakış açısının olumsuz olarak şekillenmesine neden olan durumlardan birisinin de söz konusu okulda rehber öğretmenin sayısının az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, rehberlik hizmetleri okullardaki tüm öğrencilere yönelik rehber öğretmenin sistemli ve profesyonel bir şekilde yaklaşım sergileyerek ve öğrencilerin sağlıklı ve uyumlu gelişmesine katkı sağlayarak yürütmesi gerekmektedir. Özellikle lise dönemindeki bireylerin ergenlik dönemine bağlı gelişim süreci ve görevleri göz önünde bulundurulduğunda, ayrıca gelecek yaşamlarını belirleyecek eğitsel ve mesleki kararlar alması gerektiği durumu ele alındığında lisede rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesinin önemi daha da artmaktadır. Bu önemden hareketle öğrencilerin rehberlik hizmetlerine gönüllü ve istekli katılım göstermeleri durumunda rehberlik hizmetleri hedefine ulaşacak ve öğrencilere fayda getirecektir. Dolayısıyla rehberlik hizmetlerini yürütürken rehber öğretmenin kişisel tutum ve mesleki beceri yaklaşımları ayrıca önem arz etmektedir. Bu açıdan rehber öğretmenin hizmet sağladığı öğrencilere yönelik özverili olması, olumlu ilgi göstermesi, içten olması, demokratik tutum, hak ve eşitlik anlayışına sahip olması, problem çözme bilgi ve becerisini en üst düzeyde kullanması durumunda, öğrencilerin rehber öğretmene ilişkin olumlu bakış açısı kazanmasına dolayısıyla rehberlik hizmetlerinin etkili ve verimli olmasına hizmet edecektir. Aksi takdirde rehberlik hizmetlerinin sekteye uğramasına ve öğrencilerin yeteri kadar bu hizmetlerden faydalanamamasına, dolayısıyla rehber öğretmene karşı olumsuz bir bakış açısının gelişmesine zemin hazırlayabilir. Bu açıdan rehber öğretmenler mesleki rol ve sorumluluklarını en uygun şekilde yerine getirmenin çaba ve gayreti içerisinde olmalıdır.

Araştırmanın sonuçları bağlamında rehber öğretmenler kendilerine ve rehberlik hizmetlerine karşı olumsuz algıya sahip olan öğrencilerin algılarını düzeltme noktasında en üst düzey çaba göstermelidir. Bu noktada akranlardan ve diğer eğitim paydaşlarından destek alınabilir. Bununla birlikte rehber öğretmenler rehberlik hizmetlerini yürütürken rehberlik ilkelerinden taviz vermemelidir. Ayrıca rehber öğretmenler öğrencilere meslek etiği ilkeleri çerçevesinde yaklaşım sergilemede en üst düzey gayret ve çaba göstermelidir. Ayrıca rehber öğretmenler okul içi konuları, mesleki sınırları ve yükümlülükleri konularında başta öğrenciler olmak üzere diğer eğitim paydaşlarını bilgilendirmeli ve bilinçlendirmelidir. Araştırmacılar rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin olumsuz algıya sahip öğrencilerin algısını olumluya çevirmek için nelerin yapılabileceğine dair çalışmalar yapabilirler. Öğrencilerin okul içerisinde rehberlik hizmetlerine erişmesini engelleyen ya da sınırlayan faktörlerin neler olduğu araştırılabilir. Farklı yerlerde çeşitli eğitim düzeylerinde rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin algıların nasıl şekillendiğine ilişkin derinlemesine bilgi almak amacıyla nitel desenli çalışmalar gerçekleştirilebilir. Rehber öğretmenlerin meslek etiğine uygun şekilde rol ve sorumluluklarını ne düzeyde yerine getirdiğine ilişkin araştırmalar yürütülebilir.

Summary

Purpose and Significance: Guidance and psychological counseling services have become a significant component of the education system. On the other hand, the counselor who undertakes counseling services in schools is the one who is responsible for preparing and implementing a comprehensive service program that complements the school's goals and objectives. Counseling service practices conducted by guidance teachers differ according to the level of school they work at (elementary school, secondary school, high school). Furthermore, counseling services for high school students should be adequately and comprehensively maintained in terms of personal, educational and career development.

Guidance services in schools are provided in a wholeness in order to increase the knowledge of the students in the areas of educational, professional and personal-social development related to each other and to help the students to solve the problems they face. Guidance teachers conduct a critical task in order to help an individual make informed decisions about himself / herself and to improve alternative production capacity in the face of problems. Therefore, the psychological counsellor is expected to support the students in high school in order to overcome these situations in a healthy way and to accept their physical and sexual changes at the stage in which they seek for themselves and try to establish their identity by forming values. In this respect, guidance teachers are expected to be equipped with the necessary professional knowledge and skills, to be willing and diligent in carrying out guidance services, to attach importance to cooperation with other educational stakeholders, to exhibit behaviors appropriate to their professional roles, and to provide effective assistance to students within the framework of respect and understanding.

In this research, it was aimed to learn the views of high school students towards counseling services and guidance teachers. The views regarding guidance teachers were searched through metaphors. According to the results of the research, there are shortcomings, deficiencies and shortcomings in the provision of service according to the current situation, from the roads. It is thought that the existing guidance services will contribute to the review, elimination and improvement of deficiencies. In the research, the answers are as follows:

- a. What are the views of high school students in terms of finding guidance services necessary or unnecessary?
- b. What are the metaphorical perceptions of high school students about guidance teachers?

Method: The research was conducted in an Anatolian High School in Adıyaman in 2017-2018 academic years. Descriptive survey model was used as a research model. The study group consists of 99 girls and 103 boys, totally 202 High School students are from different levels of classes. A survey of open-ended questions was used to find out the guidance services of high school students and their perspectives on guidance teachers. Data from the open-ended questionnaire were analyzed using content analysis.

Results: According to the findings obtained from the research, the guidance services of the students are generally required in order to contribute to the solution of psychological

problems. Students who consider guidance services unnecessary do not benefit from guidance services enough and do not benefit from solving problems because they see unnecessary. High school students who consider counselling services as required characterized guidance teachers with positive metaphors such as “discreet, hard-working, problem solver, leading like a family member, rescuing, helping, listening, relaxing and friend”, whereas others characterized guidance teachers with negative metaphors such as “inefficient, careless, unsolvable, unhelpful and so on. While the metaphorical perceptions of the students who need guidance services were positive in general, it was determined that the students who see guidance services as unnecessary in general were negative in general. In other words, students' perspective on guidance services also shape their school psychological counselor perceptions.

Discussion and Conclusions: As a result, guidance services in schools are for all students. Guidance teacher should contribute to the healthy and harmonious development of students within a systematic and professional approach. In particular, the importance of the effective implementation of guidance services is increasing when individuals in high school age have to make educational and professional decisions that will determine their future lives with adolescent problems. Guidance teachers should make the utmost effort to correct the perceptions of students who have a negative perception of themselves and guidance services. At this point, support can be obtained from peers and other educational stakeholders. However, teachers should not compromise on guidance principles while they conduct guidance services. In addition, guidance teachers should make the utmost effort and effort in demonstrating the approach to students within the framework of professional ethics principles. In addition, guidance teachers should inform and raise awareness of other educational stakeholders, especially students, on the issues of in-school positions, professional boundaries and responsibilities.

Kaynakça

- Adana, F., & Arslantaş, H.(2011). Ergenlikte öfke ve öfkenin yönetiminde okul hemşiresinin rolü. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 57-62.
- Akbaş, S. (2001). *İlköğretim ve ortaöğretim okullarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi (Adana Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akpınar, B., & Bengisoy, A. (2017). Rehber öğretmenlerin okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri. *Current Research in Education*, 3(3), 129-141.
- Altun, T., & Camadan, F. (2013). Rehber öğretmenlerin rehber öğretmen (psikolojik danışman) kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 883-918.
- American School Counselor Association [ASCA] (2012). *ASCA national model: A framework for school counseling programs*. American School Counselor Association.
- American School Counselor Association [ASCA] (2015). *State-by-state student-to counselor ratio report 10-year trends*. <https://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/Publications/ratioreport.pdf> adresinden edinilmiştir.
- American School Counselor Association [ASCA] (2017). *The school counselor and comprehensive school counseling programs*. www.schoolcounselor.org adresinden edinilmiştir.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayınları
- Balcı, A. (1989). Eğitimsel araştırmanın eğitimsel sorunların çözümünde uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 411-420.
- Beesley, D., & Frey, L. L. (2006). Principals' perceptions of school counselor roles and satisfaction with school counseling services. *Journal of School Counseling*, 4(14), 1-27. <https://eric.ed.gov/?id=EJ901150> adresinden edinilmiştir.
- Braddock, L. (2001). *Guidance programme handbook*. www.feps.com adresinden edinilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Camadan, F., & Kahveci, G. (2013). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin rehber öğretmene (psikolojik danışman) ilişkin algılarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1371-1392.
- Camadan, F., & Sezgin, F. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin okul rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 199-211.
- Can, G. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Pegem A Yayınları
- Çivitci, A. (2014). İlk ergenlikte öğrenci yaşam doyumu: okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(202), 5-18.

- Eğitim Reformu Girişimi (2017). Eğitim izleme raporu 2016-17. http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03/EIR_2016-17_12.10.17.web-1.pdf adresinden alındı.
- Eliamani, M. P., Richard, M. L., & Peter, B. (2014). Access to guidance and counseling services and its influence on Students' school life and career choice. *African Journal of Guidance and Counseling*, 1(1), 007-015.
- Erden, M., & Akman, Y. (2017). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erkan, S. (2017). *Psikolojik danışma ve rehberlikte program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gibson, R. L. (1999). *Introduction to counseling and guidance*. Prentice Hall.
- Glossoff, H. L., ve Koprowicz, C. L. (1990). *Children achieving potential: An introduction to elementary school counseling and state-level policies*. Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development and National Conference of State Legislatures. Denver, CO (ERIC Document Reproduction Service No. ED330917)
- Hamamcı, Z., Murat, M., & Çoban, A., (2004). *Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi*, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Hill, N. R. (2003). Promoting and celebrating multicultural competence in counselor trainees. *Counselor Education and Supervision*, 43, 39-51.
- Karatas, K., & Kaya, I. (2015). An investigation of the perceptions of school administrators towards the roles and duties of school counselors. *Eurasian Journal of Educational Research*, 61, 181-198.
- Karataş, Z., & Baltacı, H. Ş. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmenin (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 427-460.
- Kaya, M., & Yıldırım, T. (2017). Liselerde çalışan psikolojik danışmanların okullarda yaşanan kriz durumlarına ilişkin algıları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 835-857.
- Kepçeoğlu, M. (2001). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara Alkim Yayınevi.
- Kızıl, D. (2007). *Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleriyle ilgili görüşleri* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Konya.
- Kuhn, L. (2004). Student perceptions of school counselor roles and functions. Unpublished thesis to the faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park.
- Lee, V. E., & Ekstrom, R. B. (1987). Student access to guidance counseling in high school. *American Educational Research Journal*, 24(2), 287-310.

- Madlambayan, J. V. (2017). Students' perceived level of importance and performance of school counselor roles and functions. *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences*, 4(4), 456-463.
- Memduhoğlu, H.B. & Dalçıçek, E. (2016). Öğretmenlerin rehberlik servisine ilişkin metaforik algıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 137-148.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Edt.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2014). *Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumları yönetici ve öğretmenlerinin norm kadrolarına ilişkin yönetmelik*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146459.pdf> adresinden indirildi.
- Nazlı, S. (2008). Öğretmenlerin değişen rehberlik hizmetlerini ve kendi rollerini algılamaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 11-25.
- Özabacı, N., Sakarya, N., & Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(19), 8-22.
- Purwaningrum, R., Hanurawan, F., Degeng, I. N. S., & Triyono, T. (2019). School counselor's psychological well-being: a phenomenological study. *European Journal of Education Studies*, 6(2), 80-99.
- Sackett, C. R., Farmer, L. B., & Moran, K. B. (2018). A phenomenological inquiry of high school students' meaningful experiences with school counselors. *Journal of School Counseling*, 16(19), 1-31.
- Schmidt, J. J. (2017). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik. Öğrenciler için kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programları* (S. Doğan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Shi, Q., Liu, X., & Leuwerke, W. (2014). Students' perceptions of school counselors: an investigation of two high schools in Beijing, China. *Professional Counselor*, 4(5), 519-530.
- Taylı, A. (2008). Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilebilirliği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 133-145.
- Turan, Ü., & Kayıkçı, K. (2019). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde okul rehberlik hizmetlerinin rolü [The role of school guidance services in selection of occupation for students in high schools]. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 15-33.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). *İlkokullarda rehberlik hizmetlerinden beklentiler ve rehberlik servisinin öğrenciler üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzgöl-Dost, M., & Keklik, İ. (2012). Professional issues in counseling as perceived by individuals working in counseling settings. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 23, 389 – 407.

- Türk PDR Derneği (2012). *Bir psikolojik danışmana 250 yerine 941 öğrenci düşüyor!*
<http://www.turkpdristanbul.com/bir-rehber-ogretmene-250-yerine-941-ogrenci-dusuyor/> adresinden indirildi.
- Uğurlu, C.T., & Yazıcı, A. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin rehberlik servislerine ilişkin görüşleri: Anlam, yarar ve beklentiler. *Eğitim Dergisi*, 50.
<http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-41-50/sayi-50-nisan-2016/757-ortaogretim-ogrencilerinin-rehberlik-servislerine-iliskin-gorusleri-anlam-yarar-ve-beklentiler> adresinden indirildi.
- Ültanır, E. (2003). *İlköğretim birinci kademedede: Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ünal, A., & Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919-945.
- Yalçın, S., Yılmaz, M., & Karakaya, Y. (2017). Ortaöğretim öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma servislerine ilişkin bakış açılarının incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(26), 277-289.
- Yeşilyaprak, B. (2007). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). For further information, you can refer to <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>